

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ПРАВДА
УПРАВА ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА САНКЦИИТЕ**

**УПАТСТВО ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ВИДОВИТЕ И НАЧИНИТЕ НА
ТРЕТМАН НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА**

Скопје, декември 2011

Врз основа на член 42 став 3 од Законот за извршување на санкциите („Службен весник на Република Македонија “ бр.2/06 и бр.57/10), министерот за правда донесе

УПАТСТВО ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ВИДОВИТЕ И НАЧИНИТЕ НА ТРЕТМАН НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со ова упатство се определуваат видовите и начините на третман на осудените лица во казнено-поправните установи.

Член 2

Под поимот „третман“ во смисла на ова упатство се подразбира индивидуално определен динамичен систем на методи, мерки и постапки спрема осуденото лице во казнено-поправната установа (во натамошниот текст: установата) за време на извршување на казната затвор и во постинституционалниот период заради насочување, развивање и остварување на позитивни карактерни особини и способности на осуденото лице за негова ресоцијализација или социјална адаптација во општеството по извршувањето на казната.

Третманот на осуденото лице може да биде пенален, односно институционален и постпенален, односно постинституционален.

Член 3

Третманот на осуденото лице произлегува од индивидуализација на извршувањето на казната затвор.

Индивидуализација на третманот на осуденото лице се заснова на резултатите од интердисциплинарно организираното испитување на личноста на осуденото лице во приемното одделение на установата, по пат на анализа и синтеза на криминолошко-пенолошки, социолошки, психолошки, медицински, педагошки и други слични испитувања на личноста и на податоците за должината на изречената казна, видот и тежината на кривичното дело.

Со испитување на личноста на осуденото лице се добиваат резултати, односно показатели за: карактерните црти, својствата, потребите и навиките,

психофизичките особини на личноста, интелектуалното и културното ниво, видот на образование и оспособеноста за одреден вид работа, здравствената, социјалната и материјална состојба, како и други социолошки, педагошки и психолошки показатели.

Врз основа на добиените резултати од проучувањето на личноста на осуденото лице и од извршената проценка на ризик, се врши негова класификација во одредено одделение и распоредување во одредена третманска група заради применување на мерки и влијанија од ист или сличен вид.

Член 4

Третманот на осуденото лице во текот на извршувањето на казната затвор се остварува заради адаптација на осуденото лице во установата, прифаќање на сопствената одговорност за извршеното кривично дело, прифаќање и активно учество на осуденото лице во реализирање на целите од индивидуално одредената програма за третман, прифаќање и активно учество на осуденото лице во подготовката за постпеналниот период, како и заради социјална адаптација, особено кон оние осудени лица кои се спротивставуваат или го одбиваат третманот.

Член 5

Третманските активности со осудените лица во установата првенствено ги остваруваат службените лица од секторот за ресоцијализација.

Секторот за ресоцијализација соработува со другите сектори (сектор за обезбедување, стопанско-инструкторски сектор и сектор за здравствена заштита) при што третманските мерки и влијанија се насочени кон остварување на целите од индивидуалната програма за третман.

Соработката од ставот 2 на овој член може да се остварува со неделни, двонеделни, месечни и тромесечни состаноци со службените лица од другите сектори кои се активно вклучени во реализирањето на индивидуалната програма за третман.

За постигнување на целите од индивидуалната програма за третман, дополнително може да се вклучат психотерапевти.

Бројот на осудени лица во третманска група со која работи едно службено лице од секторот за ресоцијализација се определува зависно од класификацијата по одделенија и тоа во отворено и полуотворено одделение најмногу до 30 осудени лица, а во затворено одделение најмногу до 15 осудени лица.

Член 6

Остварувањето на ресоцијализацијата или социјалната адаптација на осудените лица се заснова на почитување на следните основни принципи:

- на познавање на секое осудено лице;
- на непрекинато ангажирање на осуденото лице;
- на почитување и доверба спрема осуденото лице;
- на активно и доброволно вклучување на осуденото лице во сопствениот третман;
- на развивање на позитивни карактерни особини и способности за брзо и успешно враќање во општеството;
- на систематичност и постапност во спроведувањето на третманот и
- на единство на третманските влијанија.

Член 7

Принципот на познавање на секое осудено лице е основен предуслов за планирање и реализирање на третманските влијанија.

За спроведување на третманот, секторот за ресоцијализација на установата се запознава со податоците за личноста на осуденото лице, осудуваноста и извршеното кривично дело добиени во тек на престојот во приемното одделение на установата и од други дополнителни извори на информации.

Во текот на спроведувањето на третманот податоците за осуденото лице се дополнуваат со податоци за текот на третманот, манифестираниот став кон третманските влијанија, можни проблеми во одделни области (лични, семејни) и податоци од други области.

Член 8

Принципот на непрекинато ангажирање на осуденото лице се остварува со непрекинато исполнување на неговиот престој во установата со третмански активности од различен вид предвидени во индивидуалната програма за третман и распоредот на дневните активности пропишани со Куќниот ред на установата, задолженија и барања поврзани со целите од програмата.

Член 9

Принципот на почитување и доверба спрема осуденото лице претставува активен однос на службените лица во установата заснован на почитување на личноста на секое осудено лице и градење на меѓусебна доверба.

Член 10

Принципот на активно и доброволно вклучување на осуденото лице во сопствениот третман се остварува со мотивирање и поттикнување на осуденото лице во стекнувањето на одредени знаења, менување на изградените ставови и создавање на позитивни навики кои ќе го подигнат нивото на неговата лична и општествена свест.

Член 11

Принципот на развивање на позитивни карактерни особини и способности за брзо и успешно враќање во општеството подразбира третмански влијанија за индивидуален раст и развој на личноста на осуденото лице преку развивање на позитивните потенцијали и способности, изградување на почитување на себеси и другите луѓе, сопствените и туѓите добра, вредности и интереси.

Со развивање на позитивни карактерни особини и способности и со развивање на чувството на одговорност, осуденото лице стекнува способност за интеграција, односно адаптација во општествената средина без да ја доведе во судир сопствената свест со општествените норми.

Член 12

Принципот на систематичност и постапност во спроведувањето на третманот подразбира севкупноста на мерките, методите и облиците кои доведуваат до остварување на ресоцијализацијата, односно социјалната адаптација на осуденото лице.

Изборот на конкретните мерки зависи од потребите на секое осудено лице поединечно и тие се одредени од поставените цели во индивидуалната програма за третман.

Член 13

Принципот на единство на третманските влијанија подразбира свесно и координирано дејствување на сите фактори и учесници во третманот.

Службените лица во установата градат еднаков и усогласен службен однос кон сите осудени лица кој се заснова на почитување на човековите права.

II. ВИДОВИ НА ТРЕТМАН НА ОСУДЕНИ ЛИЦА

Член 14

Третманот на осудените лица се остварува со примена на повеќе современи облици на институционален третман кои содржат општи или специфични третмански мерки.

Општите третмански мерки се остваруваат преку редовните програми, а специфичните третмански мерки преку специфичните програми.

1.Редовни програми

Член 15

Општи третмански мерки се:

- работа на осудени лица;
- образование на осудени лица;
- образование на осудени лица по занимање;
- морално-етичко воспитување и осуденичко самоорганизирање и
- слободни активности, спорт и рекреација на осудени лица.

1.1.Работа на осудени лица

Член 16

Со работата осудените лица образовно, стручно и професионално се оспособуваат за самостоен и корисен живот на слобода, ги развиваат сопствените потенцијали и работните навики.

Член 17

Вклучувањето на осудените лица во работниот процес се остварува со целосно почитување на следните начела:

- работата не треба да има понижувачки карактер;
- земање во предвид на физичките и психичките способности на осудените лица при остварувањето на правото на работа;
- овозможување на осудените лица да го избираат видот на работата согласно нивниот интерес за одреден вид на работа;
- ангажирање на осудените лица на продуктивна работа во определено работно време;
- професионално, стручно и корисно оспособување и
- овозможување на еднакви услови за работа како на слобода.

Член 18

За вклучување на осудените лица во работниот процес, потребно е:

- овозможување на работно ангажирање на сите осудени лица кои се способни за работа и сакаат да работат;
- систем на работилници од различен вид;
- работно ангажирање на осудени лица во согласност со стратегии за понудување на производите на пазарот;
- работа во просториите во кои се сместени осудените лица во установи од затворен тип;
- земјоделско-сточарски активности;
- работа надвор од установата;
- одржување на општата и личната хигиена и
- работа во кујна.

Член 19

Работното оспособување се врши од страна на инструктори и други оспособени лица кои со своето влијание придонесуваат за остварување на конкретните цели дефинирани во индивидуалната програма за третман на осуденото лице и тоа: промена на негативните ставови кон работата, развивање и поттикнување на интересот за работа, почитување на општата дисциплина во работата, соработка со другите осудени лица во работната група, како и соработка со другите стручни лица во спроведување на третманот.

1.2.Образование на осудени лица

Член 20

Во установите се обезбедуваат материјални, просторни и кадровски услови за реализирање на образованието како дел од редовните програми.

Член 21

Во тек на образовниот процес на осудените лица во зависност од индивидуалните потреби се врши описменување и дооформување на образованието.

Член 22

Видот и степенот на образованието зависи од бројот и структурата на осудени лица на кои им е неопходен образовен процес при што се земаат во предвид психофизичките својства, потенцијали и интереси за стекнување на образование во рамките на можностите на установата, како и претходниот стекнат степен на образование.

Член 23

Установата обезбедува задолжителна настава за неписмените и помлади полнолетни осудени лица согласно нивните психофизички особини, лични карактеристики, потреби и желби за стекнување на одреден вид на образование во рамки на можностите на установата.

Во установата се обезбедува настава согласно позитивните законски прописи од областа на образованието.

1.3.Образование по занимања

Член 24

На осуденото лице може да му се дозволи да се оспособи за одредено занимање, да го усовршува своето занимање или да се преквалификува за друго занимање, доколку тоа е во согласност со индивидуалната програма за третман.

Член 25

За стручното оспособување на осудените лица може да се применат различни видови на средно стручно образование при што може да бидат организирани курсеви за стекнување со квалификација за различни занимања во установата или во соработка со училишта и работнички универзитети надвор од установата.

Член 26

Образование не се спроведува на лица со потешки психички нарушувања и лица со растројства во однесувањето.

1.4.Морално-етичко воспитување и осуденичко самоорганизирање

Член 27

Со моралното-етичкото воспитување се остварува позитивно структурирање на личноста, јакнење на личната одговорност и активно вклучување на осуденото лице во реализирање на поставените цели во индивидуалната програма за третман и во општеството по отпуштањето од установата.

Член 28

Осуденичкото самоорганизирање подразбира решавање на прашања за подобрување на условите за заедничкото живеење и работа на осудените лица и решавање на проблемите на одделни осудени лица со цел кај осудените лица да се развие чувството на одговорност за нивните постапки и да се поттикнат за активно учество во реализирањето на индивидуалната програма за третман.

1.5.Слободни активности, спорт и рекреација на осудени лица

Член 29

Од страна на установите се изработуваат планови и програми за организирано пополнување на слободното време на осудените лица со спорт, рекреација, културно-уметнички и други активности.

Распоредот и времето на слободните активности на осудените лица е пропишано со одредбите од Куќниот ред на установата.

Член 30

Слободните активности опфаќаат информатичка, драмска, музичка, уметничка, литературна, ликовна и други креативни активности, разни спортови, читање на книги и весници, слушање на радио и следење телевизиска програма, посетување на театарски и кино претстави, издавање на весници и билтени, посетување на предавања, посетување на музички концерти и други активности.

Облиците на организирање на слободното време може да бидат индивидуални и колективни.

Учеството на осудените лица во културно – уметничките и спортските активности е на доброволна основа, а службените лица влијаат на поттикнување и учество на осудените лица во слободните активности.

2. Специфични програми

Член 31

Врз основа на утврдените потреби во индивидуалната програма за третман, покрај општите третмански мерки може да се спроведуваат и специфични третмански мерки за одделни категории на осудени лица и тоа:

- третман на осудени лица кои злоупотребуваат дроги и други психотропни супстанции;
- третман на осудени лица кои злоупотребуваат алкохол;
- третман на осудени лица сторители на сексуални деликти;
- третман на насилни осудени лица во затвор;
- третман на осудени лица за кривични дела со елементи на насилство;
- третман на помлади полнолетни осудени лица;
- третман на малолетни лица;
- третман на осудени лица жени;
- третман на осудени лица на казна доживотен затвор и
- медицинско – психолошки третман на на осудени лица (за определено време или за целиот период од извршувањето на казната).

Член 32

Специфичните програми од член 31 од ова упатство опфаќаат три нивоа на примена на третмански мерки, и тоа: мотивирање, вклучување во психосоцијална програма и подготовка за постпеналниот период.

Член 33

Мотивирањето за вклучување во одредена специфична програма во установата се врши од страна на службените лица од секторот за ресоцијализација кои по потреба соработуваат со служби и организации надвор од установата.

Член 34

Реализирањето на активностите планирани во психосоцијалната програма за одредена специфична третманска група може да се врши во соработка со надворешни соработници - психотерапевти.

Член 35

Подготовката на осуденото лице за постпеналниот период се врши од страна на службени лица од секторот за ресоцијализација, а по потреба во соработка со надворешни соработници, како и социјални работници од Центрите за социјална работа.

2.1.Третман на осудени лица кои злоупотребуваат дроги и други психотропни супстанции

Член 36

Третманот на осудени лица кои злоупотребуваат дроги и други психотропни супстанции се определува од специфичните потреби и карактеристики на осудените лица кои злоупотребуваат дроги и други психотропни супстанции и овозможува воспоставување на стабилна психофизичка состојба и намалување на ризичното однесување.

2.2.Третман на осудени лица кои злоупотребуваат алкохол

Член 37

Третманот на осудени лица кои злоупотребуваат алкохол се определува од специфичните потреби и карактеристики на осудените лица кои злоупотребуваат алкохол и овозможува воспоставување на стабилна психофизичка состојба и намалување на ризичното однесување.

2.3.Третман на осудени лица сторители на сексуални деликти

Член 38

Третманот на осудени лица сторители на сексуални деликти се определува од специфичните потреби и карактеристики на осудените лица за сексуални деликти и овозможува прифаќање на одговорноста за девијантното однесување и учење на вештини за самоконтрола со што би се намалил потенцијалот и ризикот од натамошно девијантно однесување.

2.4.Третман на насилни осудени лица во затвор

Член 39

Третманот на насилни осудени лица во затвор се определува од специфичните потреби и карактеристики на осудените лица со насилно однесување во затворот и овозможува прифаќање на одговорноста за насилното однесување во затворот и учење на вештини за самоконтрола со што би се намалил потенцијалот и ризикот од натамошно насилно однесување во затворот.

2.5.Третман на осудени лица за кривични дела со елементи на насилство

Член 40

Третманот на осудени лица за кривични дела со елементи на насилство се определува од специфичните потреби и карактеристики на осудените лица за кривични дела со елементи на насилство и овозможува прифаќање на одговорноста за сопственото насилно однесување и учење на вештини за самоконтрола со што би се намалил потенцијалот и ризикот од натамошно насилно однесување.

2.6.Третман на помлади полнолетни осудени лица

Член 41

Третманот на помлади полнолетни осудени лица се определува од специфичните потреби и карактеристики на полнолетни осудени лица на возраст од 18 до 23 години и овозможува формирање на идентитетот на младата личност, здрав психо-физички развој, едукативни активности, посебни активности за корегирање на девијантното однесување и учење на вештини за самоконтрола со што би се намалил потенцијалот и ризикот од повторно вршење на кривично дело.

2.7.Третман на малолетни лица

Член 42

Третманот на малолетните лица се определува од специфичните потреби и развојни карактеристики на личноста во детството и младоста и овозможува социјализација на личноста и отстранување на репресијата.

Член 43

При третманот на малолетните лица посебно внимание се посветува на образованието и стручното оспособување, здравствена превенција и здравствено образование, создавање работни навики, развивање на чувството на одговорност кон себе, другите личности и општествените барања, организирање на слободното време во форма на спортско-рекреативни активности и креативни активности, контакти со семејството или законските старатели, позитивни социјални контакти со надворешниот свет и подготовка за постпеналниот период.

Посебна грижа при третманските активности со малолетните лица се посветува на малолетните лица кои претрпеле физичко, сексуално или психичко насилство.

Член 44

Во текот на престојот во приемното одделение се добиваат сознанија за личноста на малолетното лице и зависно од податоците од проценката на ризикот, се изготвува индивидуална програма за третман на малолетни лица.

Во рамки на институционалниот третман спрема малолетните лица се применуваат различни методи и постапки чиј избор зависи од поставените цели во индивидуалната програма за третман.

Член 45

Изрекувањето на дисциплинска казна упатување во самица спрема малолетни лица се применува само во исклучителни случаи при постоење на потешки дисциплински повреди.

2.8.Третман на осудени лица жени

Член 46

Третманот на осудени лица жени се определува од специфичните потреби и карактеристики на осудените лица жени и овозможува прифаќање на одговорноста за сопственото однесување и учење на вештини за самоконтрола со што би се намалил потенцијалот и ризикот од повторно вршење на кривично дело.

Посебна грижа и внимание се посветува на психолошките потреби на жената поврзани со мајчинството, психолошки и хормонални промени и одржување на контакти со децата.

2.9.Третман на осудени лица на казна доживотен затвор

Член 47

Третманот на осудени лица на казна доживотен затвор се определува од специфичните потреби и карактеристики на осудените лица на казна доживотен затвор и овозможува адаптација на затворските услови на живот, намалување на негативните ефекти што произлегуваат од должината на казната и активно учество во третманските активности, прифаќање на одговорноста за сопственото девијантно однесување и учење на вештини за самоконтрола со што би се намалил потенцијалот и ризикот од повреди во затвор и од повторно вршење на кривично дело.

2.10.Медицинско-психолошки третман

Член 48

Медицинско-психолошкиот третман почнува да се спроведува веднаш по извршениот прием во установата кај одделни категории на осудени лица врз основа на резултатите од испитувањето на личноста и од извршената проценка на ризикот во приемното одделение или во текот на извршувањето на казната ќе се утврдат здравствени проблеми кај осуденото лице.

Медицинско-психолошкиот третман трае се додека постојат причини за негово спроведување.

Член 49

За време на спроведување на медицинско-психолошкиот третман во зависност од природата на заболувањето и здравствената состојба на осуденото лице, другите облици и методи на третман се редуцираат на минимум или целосно се исклучуваат.

III. НАЧИН НА ТРЕТМАН НА ОСУДЕНИ ЛИЦА

Член 50

Ресоцијализацијата и социјалната адаптација на осудените лица се остварува со помош на определени методи и постапки.

Пенолошкиот третман во установите се остварува со помош на методите на индивидуален и групен третман.

1. Индивидуален третман

Член 51

Индивидуалниот третман претставува планирано влијание за промена на личноста на осуденото лице при што се остваруваат позитивни третмански резултати.

Методи на индивидуален третман се интервју, мотивационо интервју, индивидуален разговор, индивидуално советување и индивидуална психотерапија.

Видот на избраните методи при индивидуалниот третман зависи од личните карактеристики и потребите на осуденото лице.

1.1. Интервју

Член 52

Интервју е метод на индивидуален третман со кој се собираат податоци во зависност од поставените третмански цели.

Интервјето може да содржи структурирани или неструктурирани прашања зададени на устмен или писмен начин.

1.2. Мотивационо интервју

Член 53

Мотивационото интервју се користи за мотивирање на осуденото лице за активно вклучување во третманските активности од индивидуалната програма за третман во тек на престојот во приемното одделение и за време на извршувањето на казната затвор .

1.3. Индивидуален разговор

Член 54

Индивидуалниот разговор е метод на индивидуален третман преку кој службеното лице кое го спроведува третманот го комплетира впечатокот за осуденото лице и собира податоци за натамошно постапување.

Секој индивидуален разговор со осуденото лице се врши врз основа на претходно одредена цел и подготвен план за негово спроведување.

1.4. Индивидуално советување

Член 55

Индивидуалното советување е метод на индивидуален третман преку кој се влијае на промена на ставовите и поведението на осуденото лице.

Методот на индивидуално советување не се применува на осудените лица со значајни психички проблеми и ментални растројства на личноста.

Времетраењето и зачестеноста на методот на индивидуалното советување го одредува службеното лице кое го спроведува третманот во зависност од личноста, потребите и поставените третмански цели.

1.5. Индивидуална психотерапија

Член 56

Индивидуалната психотерапија претставува систем на различни техники со теориска ориентација на различни психотераписки правци.

Со индивидуалната психотерапија се остварува промена во личноста на осуденото лице со помош на психотерапевт.

2. Групен третман

Член 57

Групниот третман претставува истовремено планско влијание врз определена група на осудени лица со што се остваруваат позитивни третмански резултати врз групата како целина и нејзините членови.

Заради остварување на групниот третман, осудените лица се групираат во хомогени и хетерогени групи, слични или идентични на групите во кои ќе биде вклучен секој поединец по отпуштањето од установата со цел да се изгради и зајакне самоконтролата на секој член на групата и соочување и решавање на потенцијално ризични ситуации.

Методи на групен третман се групна работа, групно мотивационо советување, групно советување и групна психотерапија.

2.1. Групна работа

Член 58

Со метод на групна работа се остваруваат различни третмански активности за осудените лица определени со индивидуалната програма за третман.

2.2. Групно мотивационо советување

Член 59

Групното мотивационо советување се применува за хомогени или хетерогени групи на осудени лица со цел за мотивирање за активно вклучување во редовните и специфичните третмански мерки.

2.3. Групно советување

Член 60

Со методот на групно советување се развиваат и зајакнуваат позитивните карактеристики на личноста на секој поединец во групата заради полесно адаптирање во текот на извршувањето на казната и по отпуштањето од установата.

Лицето кое го води групното советување ги поттикнува членовите на групата на психолошки интеракции и развивање на функционални облици на поведение.

Член 61

При формирањето на групата се води грижа за доброволно вклучување на осуденото лице во групата.

При формирањето на групите се води сметка бројот на членови да биде од осум до 15 члена.

Зачестеноста и времетраењето на групната работа се планира во групни сесии при што секоја сесија ќе трае 45-90 минути.

Сесиите по правило се одржуваат на неделна основа во зависност од поставените третмански цели, напредувањето на групата и проценката на стручните лица, но не поретко од еднаш на секои две недели.

2.4. Групна психотерапија

Член 62

Методот на групна психотерапија се остварува со теориска ориентација на различни психотераписки правци.

Групната психотерапија е метод на третман каде што промената се постигнува со ставање на поединецот во група и групни односи .

Поединецот пред групата и во групните односи ги манифестира своите свесни и несвесни содржини и станува свесен за сопствените дисфункционални облици на поведение, мисли и чувства, при што осознава нови функционални облици на поведение, мисли и чувства.

Член 63

Осуденичките групи кај кои се применуваат методите на групна психотерапија може да бидат од хомоген или хетероген состав.

IV. ПОСТПЕНАЛНА ПОМОШ

Член 64

Постпеналната помош зависи од степенот на успешност на институционалниот третман, односно од оспособеноста на осуденото лице за успешно вклучување во општеството.

Постпеналната помош е последната фаза од спроведувањето на програмите во установата при што потребна е соработка и помош од организации и институции надвор од установата.

Член 65

Внатрешната помош подразбира поттикнување , охрабрување и давање совети на осуденото лице за решавање на сопствените проблеми со кои се соочува веднаш по отпуштањето од установата.

Надворешната помош се манифестира низ разни облици и тоа: привремено сместување и обезбедување на исхрана, обезбедување на нужно лекување, избор на нова средина во која ќе живее осуденото лице, помагање во средување на семејните состојби, наоѓање на соодветно вработување, овозможување да се доврши започнатото образование, давање парична помош за покривање на најнеопходните потреби и слично.

Постпеналната помош е неопходна за малолетни лица и помлади полнолетни осудени лица и за лица кои извршувале долги казни затвор.

V.ПРЕОДНА И ЗАВРШНА ОДРЕДБА

Член 66

Со денот на влегувањето во сила на ова упатство престанува да важи Упатството за видовите и начините на третман на осудените лица („Службен весник на Република Македонија“ бр.123/07).

Член 67

Ова упатство влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Број 07 – 4690/1
06. 12. 2011 година

МИНИСТЕР ЗА ПРАВДА,
Блерим Беџети